

The background image shows a scenic landscape with a body of water, lush green trees, and a grassy field in the foreground. A semi-transparent grey box is overlaid on the right side of the image, containing the title text.

Filippo Randwijk

Inrichtingsplan • Versie 20220519

Voorwoord

De Randwijkse Waarden is een grote, open uiterwaard, gelegen in de uiterwaarden van de Nederrijn. Grote delen van de uiterwaard zijn in het verleden ontkleed ten behoeve van de in het gebied aanwezige steenfabrieken. Deze gronden hebben na hercultivering hun agrarische functie behouden.

Voor de uitvoering van de resterende 2,4 hectare van de ontgrondingsvergunning hebben K3 - Delgromij en eigenaar Frans Filippo (bouwmaterialenhandelaar) een overeenkomst gesloten. Echter, de oplevering van de ontgrondingsvergunning past niet meer bij het ontgrondingenbeleid van deze tijd. Daarom wordt voor het gebied een gewijzigde inrichting voorgesteld, waarbij het gebied wordt opgeleverd als natuur. De klei wordt benut voor de baksteenindustrie in de regio.

In onderhavige ontwikkelingsvisie wordt de historie van het plangebied beschreven, is de aansluiting op de omgeving in beeld gebracht, volgt een opsomming van de randvoorwaarden en tot slot is een verbeeldend inrichtingsplan weergegeven.

Filippo Randwijk

Samenstelling

*Iwan Reerink, Jildert Hijlkema,
Sven de Graaf*

Vormgeving

*Marten Smits, Sven de Graaf,
Jelle van Spanje*

Uitgave

Mei '22

Disclaimer

*K3 behoudt zich het auteursrecht voor op alle inhoud in dit document.
Niets uit dit document mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van K3 worden gekopieerd, verspreid, overgenomen en/of verveelvoudigd.
Aan de inhoud van dit document kunnen geen rechten worden ontleend.*

Huidige situatie anno 2020

Legenda

- A** Nederrijn
- B** Plangebied 'Filippo'
- C** Ingericht als onland
- D** Randwijkse uiterwaarden
- E** Leefgebied van de bever
- F** Steenfabriek Zilverschoon

De Randwijkse Waarden is een grote uiterwaard aan de linkeroever van de Nederrijn. De uiterwaard strekt zich uit over een oppervlakte van circa 350 hectare. Bijna 200 hectare heeft een agrarische functie. Het te ontgronden perceel heeft eveneens deze functie.

De uiterwaard is omgeven door een zomerkade, waardoor deze nog maar zelden overstroomt. Tussen het zomerbed van de rivier en de zomerkade ligt een smalle, langgerekte strook agrarische grond. Het gaat om een relatief hoog gelegen terrein met hoogteverschillen, variërend van 8 m +NAP tot 10,8 m +NAP. Op het perceel rust een oude - maar vigerende - ontgrondingsvergunning. De moerassige laagte aan de westzijde van het perceel getuigt van een gedeeltelijke uitvoering en oplevering van deze

De verlande geul is in de huidige situatie nog als een ondiepe, slingerende 'greppel' zichtbaar in het landschap. Vanwege de open verbinding met de rivier inundeert de greppel en overstroomt de aangrenzende lage delen zodra het peil van de rivier boven 7,5 m +NAP komt. Dit gebeurt relatief vaak (circa 60-75 dagen per jaar), waardoor het voor de Nederrijn een relatief dynamische plek is (*Stroming, 2017*).

HUIDIG GEBRUIK

In tegenstelling tot grote delen van het omliggende gebied kenmerkt het plangebied zich door extensief agrarisch gebruik, bestaande uit seizoensbegrazing en het (periodiek) inscharen van jongvee. Aan de randen van het plangebied is een waardevolle begroeiing ontstaan met (knot)wilgen en opslag van meidoorns. De begroeiing die bij hoogwater een belemmering vormt voor de doorstroming is recent verwijderd in het kader van Programma Stroomlijn. Op een aangrenzend perceel aan de oever van de Nederrijn wordt maïs verbouwd. De Staat (Infrastructuur en Milieu) is hiervan de eigenaar.

Bij de gedeeltelijke uitvoering van de ontgrondingsvergunning in het verleden is het westelijke deel van het perceel als 'onland' ingericht. Rondom het ondiepe plasje heeft zich wilgenbos ontwikkeld.

OMGEVING

In de ruimere omgeving van het plangebied is natuurontwikkeling gaande of zijn gebieden in het verleden als natuur ingericht. Zo is ten westen van het plangebied in de Schoutenwaard een nevengeul gegraven. De uitlopers van deze geul reiken onder het Leksesveer (Veerweg) door tot aan de Randwijkse Buitenpolder. In het oostelijke deel van de

uiterwaard wordt ter hoogte van Heteren een gebied circa 55 hectare, waaronder de Plas van Wijck, ingericht door zand- en kleiwinning.

Het plangebied ligt als een smalle corridor tussen deze gebieden en kan in potentie als een belangrijke ecologische verbindingzone fungeren. De voedselrijke grond is echter een matige uitgangssituatie voor natuurontwikkeling.

LEEFGEBIED VAN DE BEVER

De bever is in 1826 in Nederland uitgestorven. Sinds de herintroductie in 1988 is de bever echter met een ware opmars bezig. Het dier vervult een ecologische sleutelrol langs de oevers van de Grote Rivieren. Hun vraat aan bomen en struiken draagt bij aan een gevarieerder rivierengebied.

In een ondiepe plas aan de oostzijde van het plangebied komt de bever voor. Deze plas is in het verleden eveneens ontstaan door gedeeltelijke uitvoering van de bestaande (en nu nog vigerende) ontgrondingsvergunning. Volgens de bestaande vergunning mag deze plas uitgediept worden voor de winning van hercultiveringsspecie. Omdat het stuk niemandsland zich in de tijd heeft ontwikkeld tot waardevolle natuur, is ervoor gekozen om dit gebied met rust te laten.

Legenda

- A** Vroegere strang
- B** Zomerkade
- C** Voormalige woongronden

Historie

De Nederrijn is een laaglandrivier die zich van oorsprong kenmerkt door een slingerende loop met zandbanken in de binnenbochten. De Nederrijn was relatief gemakkelijk te kanaliseren en al ruim voor de 19e eeuw waren alle eilanden en zandbanken uit de rivier verdwenen. Hier en daar liggen nog strangen als overblijfsel van de oude nevengeulen (*Daalder Van den Herik en Bureau Drift, 2015*).

Het plangebied kenmerkt zich door een geaccidenteerd terrein met relatief grote hoogteverschillen. Aan de zuidzijde van het perceel ligt een langgerekte (lage) structuur; het restant van een vroegere strang. In de loop van de eeuwen is de strang verland. Mogelijk is deze lokaal gebruikt om roofofgrond uit nabijgelegen ontkleïngen in het bekaede deel van de Randwijkse Waarden in te verwerken. Op historische kaarten is de strang duidelijk zichtbaar.

ZOMERKADE

De hoge rug tussen de voormalige strang en de rivier is een oeverwal, die deels is ontstaan door natuurlijke zandoverslag vanuit de rivier. In de 19e en 20e eeuw is deze bovendien deels opgehoogd, om als zomerkade dienst te kunnen doen. Nadat een deel van de aanvankelijke zomerkade in het midden van de 19e eeuw is weggeslagen door de

uitscharende rivier, is de zomerkade verlegd naar het huidige tracé (*Stroming, 2017*). Het perceel is daarna bedekt onder een laag recente klei, die zich door de kanalisatie van het zomerbed eeuwenlang heeft kunnen opbouwen.

VOORMALIGE WOONGRONDEN

In het plangebied liggen twee voormalige woongronden. Net ten oosten van het plangebied heeft vroeger een steenoven gestaan. In het veld kenmerken deze terreinen zich door diens relatief hoge ligging en dammen dwars door de strang.

STEENFABRIEK ZILVERSCHOON

Een van de twee steenfabrieken is Zilverschoon. Sinds 1956 is de fabriek in handen van Frans Filippo. De fabriek richt zich op de productie van restauratiestenen, voor bijvoorbeeld behoud en herstel van cultureel erfgoed en de realisatie van bijzondere nieuwe bouwwerken.

Voor de uitvoering voor diens oude ontgrondingsvergunning op een perceel vlakbij de fabriek heeft Frans Filippo dan ook een overeenkomst gesloten met K3. K3 verzorgd de planvorming en dochteronderneming Delgromij neemt de uitvoering op zich. De vrijkomende klei wordt als grondstof gebruikt in de regionale baksteenindustrie

Inrichtingsplan 'DNA van de rivier'

MAATREGELEN PASSEND BIJ 'HET DNA VAN DE RIVIER'
Succesvolle herinrichtingsprojecten in de uiterwaarden sluiten eigenlijk altijd aan bij specifieke kenmerken van het betreffende riviertraject: 'het DNA van de rivier'. Dit DNA van de rivier kan zich per riviertraject sterk verschillen.

Vanuit Smart Rivers worden de volgende inrichtingsconcepten voor de uiterwaarden van de Nederrijn kansrijk geacht:

- Kwelgeulen;
- Niet- of eenzijdig aangetakte hoogwatergeulen;
- Uiterwaardverlaging.

In voorliggend plan is met name de laatstgenoemde van belang. Het verlagen van delen van de uiterwaarden, zomogelijk reliëf volgend, kan langs de Nederrijn tot ontwikkeling van riviermoeras leiden. De verlande strang heeft met name potentie voor dergelijke vegetaties.

Legenda

- A** Steenfabriek Zilver Schoon
- B** Leefgebied van de bever

Randvoorwaarden

Voor de uitvoering van het resterende deel van de ontgrondingsvergunning gelden een aantal belangrijke randvoorwaarden. Er dient onder meer rekening te worden gehouden met een aantal voorschriften uit de vergunning.

VIGERENDE ONTGRONDINGSVERGUNNING

Zomerkade

Binnen een afstand van 20 meter uit de teen van de naastgelegen zomerkade mag niet worden gegraven. De verlande strang vormt de grens van het perceel en het ontgraven. Deze ligt nergens binnen 20 meter uit de teen van de dijk.

Bestaande natuurwaarden

Er mag niet gegraven worden binnen een afstand van 3 meter uit bomen en struiken. Hiermee blijven de bestaande natuurwaarden behouden.

Rivierkunde

Het plan zorgt niet voor opstuwing bij Maatgevend Hoogwater(MHW). Hogere delen moeten met een voldoende flauw talud worden aangelegd om achterloopsheid van bestaande kribben te voorkomen.

Bestemmingsplan

Het plangebied heeft de bestemming 'agrarisch met waarden - uiterwaard', gericht op het creëren van optimale omstandigheden voor een verdergaande landbouwkundige ontwikkeling en daarnaast op landschapsbescherming en natuurbehoud. De beoogde ontwikkeling past daarmee binnen de huidige bestemming. De ontwikkeling doet recht aan de huidige bestemming met versterking en behoud van de bestaande natuurwaarden.

Met de kleiwinning kunnen de natuur- en landschapswaarden worden vergroot. Door de afwisseling van zandige bodems met het bestaande water en onland (flauwe landwater overgangen) kan na verloop van tijd een interessant gebied voor riviergebonden flora en fauna ontstaan.

Legenda

- A** Zachthoutooisbos langs de oever
- B** Ondiepe poel in ooibos ('onland')
- C** Behouden oude knotwilgen / bosschages
- D** Aanzetten lint met solitaire knotwilgen
- E** Riviermoeras in nieuwe strang
- F** Zomerdijk
- G** Agrarische gronden
- H** Nederrijnpad
- I** Reliëfrijke kruidenvegetatie / ruigte
- J** Natuurontwikkeling door verschraling en aanzetten verlande strang
- K** Verhoging oeverwal ter voorkoming van dwarsstroming en aanzanding op de rivier
- L** Voormalige woongronden niet vergraven
- M** Stroomdalvegetaties op flauwe, zandige taluds

Inrichtingsplan

NATUURONTWIKKELING DOOR KLEIWINNING

Het primaire doel van de kleiwinning in de Randwijkse Waarden is het vergroten van de natuurwaarden. Hierbij dient voldoende aandacht te zijn voor de bestaande natuur- en landschapswaarden. Daarom is ervoor gekozen om de oude ontgrondingsvergunning te wijzigen. In het verleden zou het gebied na kleiwinning gehercultiveerd worden, opdat de agrarische functie behouden kon blijven. In het vernieuwde plan wordt het gebied echter als natuur opgeleverd.

Detaillering

Reliëfvolgend ontkleien

Uit boringen blijkt op het perceel een kleipakket met een dikte van gemiddeld 2,5 meter te liggen. Door deze reliëfvolgend af te graven wordt de oorspronkelijk zandige oeverwal blootgelegd; een betere uitgangssituatie voor nieuwe natuur in de uiterwaarden is niet denkbaar.

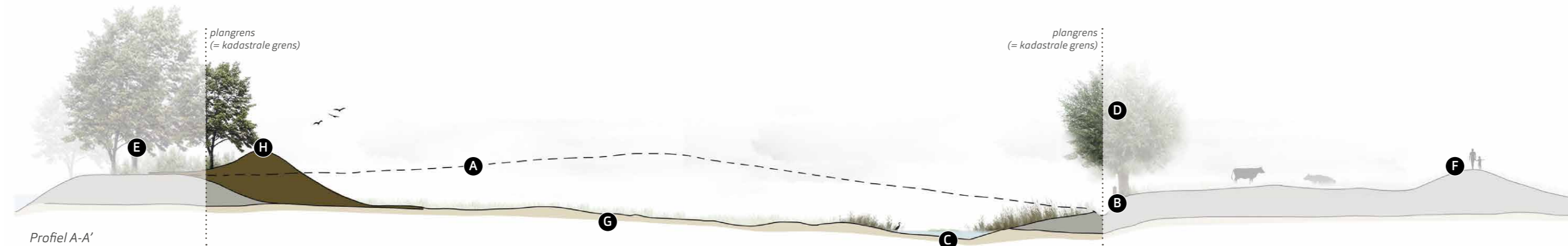

Foto: Gabor Szucs

Legenda

- A** Oorspronkelijk maaiveld
- B** Verlande strang
- C** Nieuwe geul met riviermoeras
- D** Oude knotwilgen behouden
- E** Ooibos langs oever Nederrijn behouden
- F** Zomerdijk ca. +10.20 NAP
- G** Reliëfvolgend ontkleien
- H** Maaiveldverhoging (tegen dwarsstroming en aanzanding)

Voormalige woongronden

De twee voormalige woongronden in het gebied worden niet vergraven. Rondom worden deze met flauwe taluds (ca. 1:10) aangesloten op de omliggende maaiveldverlaging, zodat geschikte omstandigheden ontstaan voor de ontwikkeling van stroomdalvegetaties (en hardhoutooibos). Het beheer bestaat uit extensieve begrazing.

Legenda

- A** Oorspronkelijk maaiveld
- B** Voormalige woongrond niet vergraven
- C** Ontwikkeling stroomdalvegetaties op flauwe taluds
- D** Zandige afwerking
- E** Extensieve begrazing

Verlande strang

Door het kleipakket reliëfvolgend af te graven wordt de verlande strang, die nu als een ondiepe greppel in het landschap zichtbaar is, ietwat aangezet. Dit komt de leesbaarheid van het landschap ten goede.

De strang is bovendien kansrijk voor de ontwikkeling van een moerassige laagte; leefgebied voor bijvoorbeeld reptielen (ringslang) en amfibieën. De ringslang komt in het nabijgelegen moeras ten zuiden van steenfabriek Zilverschoon voor.

Foto: Natuurmonumenten

Inrichtingsplan Plangebied
Versie 20220519

Recreatie

Het plangebied is nu nog niet vrij toegankelijk, maar wordt in de toekomst wel toegankelijk met de plannen voor een klompenpad. De dertig kilometer lange wandelroute krijgt de naam Nederrijnpad.

Maar liefst zes dorpsraden aan beide zijden van de rivier, drie gemeenten (Overbetuwe, Renkum en Wageningen), de Agrarische Natuurvereniging Lingesteek (ANVL) en de LTO-afdeling Oost-Betuwe hebben zich verbonden aan dit pad. Het is een burgerinitiatief met een mooie samenwerking tussen boeren, burgers en overheid.

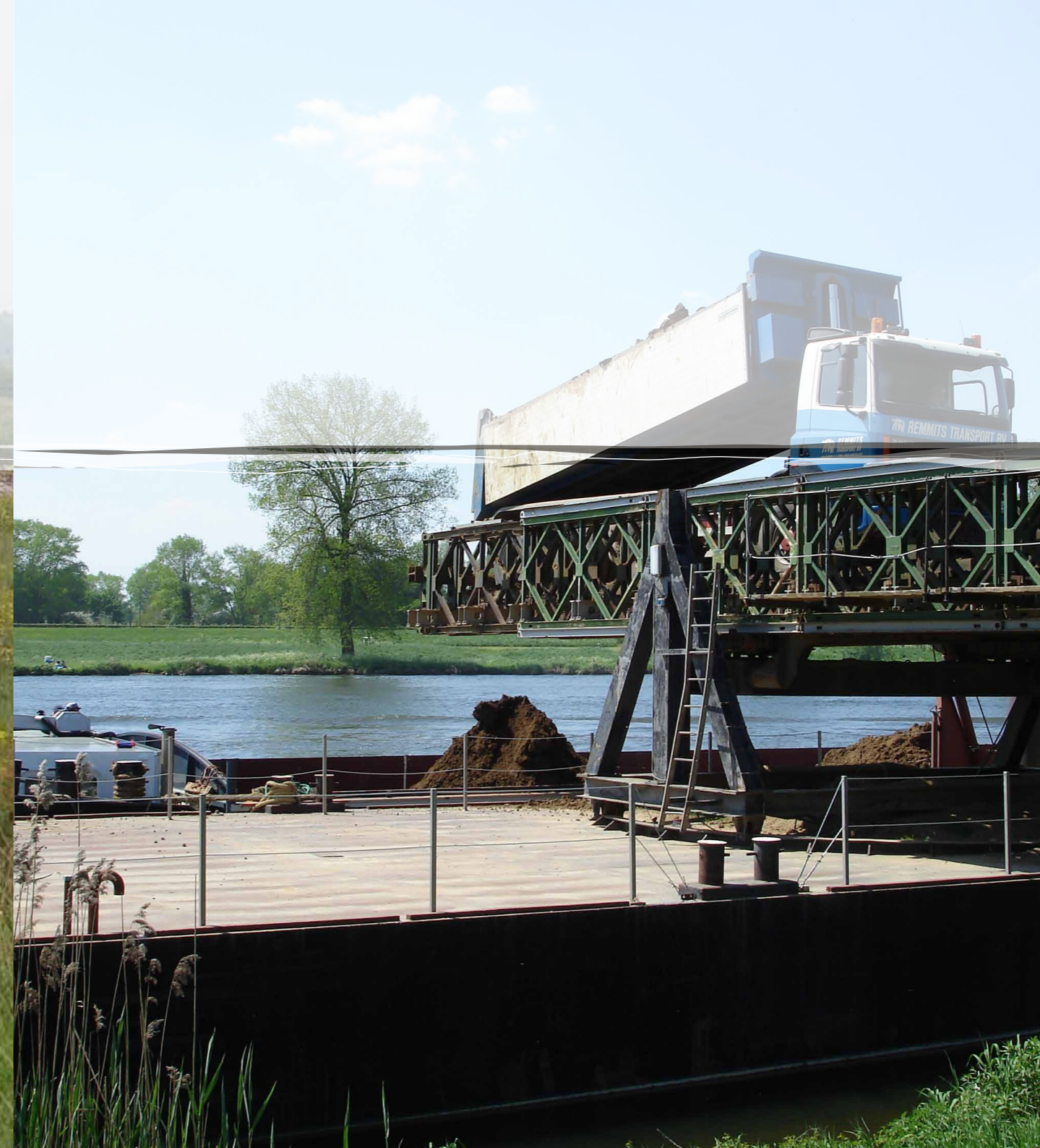
De Nederrijn, dwarsstroming en aanzanding

Om achterloopsheid van de bestaande kribben te voorkomen, wordt in aansluiting op de hogere oeverzone van Rijkswaterstaat gebiedseigen bovengrond verwerkt. Hiermee resteert na kleiwinning een voldoende brede hogere zone. Deze zone wordt zo mogelijk zandig afgewerkt om geschikte groeiomstandigheden voor stroomdalflora te creëren.

Door de maaiveldverlaging zou het plangebied bij hogere waterstanden gaan 'meestromen', met dwarsstroming en aanzanding op de Nederrijn tot gevolg.

Om voor scheepvaart ongewenste dwarsstroming en aanzanding te voorkomen, wordt een verhoging aan de noord- en oostzijde van het gebied opgeworpen. Deze smalle verhoging wordt gerealiseerd met gebiedseigen bovengrond. De hoogte is vergelijkbaar met het huidige maaiveld.

Foto: Ark natuurontwikkeling

Uitvoering

Om hinder voor de omgeving zoveel mogelijk te voorkomen is het belangrijk de klei per schip af te kunnen voeren. Daarom wordt tijdelijk een ponton met laadbrug aangelegd. De keramische klei wordt via vrachtwagens over een rijplatenroute naar de waterkant gebracht. Vervolgens wordt deze over de pontonbrug in het schip geladen. Via de schepen gaat het naar diverse baksteenfabrieken in de regio. De ponton met laadbrug betreft een mobiele constructie die in geval van calamiteiten of hoogwater eenvoudig kan worden verwijderd.

Bij de uitvoering zal rekening worden gehouden met de bestaande begroeiing / bosschages en deze zoveel mogelijk proberen te handhaven.

Het project wordt in maximaal drie jaar uitgevoerd. Gedurende die drie jaar wordt in korte aaneengesloten periodes gewerkt.

